

Jädersbruksvänner

Jädersbruksvänner ligger i Arboga. Jädersbruk är ett gammalt bruk med damm, kraftstation och många byggnader med olika funktioner. I en renoverad byggnad (den s.k. Verkstaden) håller föreningen Jädersbruksvänner till. I museet visar och berättar de om brukets historia från Gustav Wasas vapensmedjor på 1500-talet fram till 1900-talets mekaniserade tillvaro. Här får man inte bara se en tändkulemotor utan också se vad den kan användas till.

Föreningen är organiserad i tre områden:

- Maskin, renoverar gamla maskiner från förr
- Historia, samlar och visar den gamla historien
- Miljö, håller den yttre miljön på området i ett fint skick

Förutsättningar:

Man har gott om plats både inomhus och utomhus att vara på. Man har dessutom flera stora tält om det skulle behövas. Hållplats för lokalbuss finns inom rimligt avstånd och man hämtar gärna eleverna med traktor där. Det finns också bra cykelväg till platsen. Miljön är vacker och spännande med kraftverksdamm, dammluckor och forsande vatten. Det finns fungerande motorer, smedja, traktor och båt som eleverna får bekanta sig med. I byggnaden finns också ett "konstverk" med alla saker som tillverkats på Jädersbruk, där man kan välja lämplig produkt att smida. Man har flera i föreningen som vill medverka i skolprogrammen.

Vad man vill berätta om:

Jädersbruks historia och betydelse för Arboga. Hur man utvinnet kraft ur vatten, och vad kraften sedan har använts till. Hur tillverkningen förändrats genom tiderna, både i produkter och själva utförandet. Hur ett bruk fungerade med alla dess funktioner.

En dag med eld och vatten på Jädersbruk

Tema: Eld och vatten

Förberedelser:

- Göra en sallad (gärna av rotfrukter) som de tar med sig
- Ta reda på hur man får kraft av vatten, vad man kan använda kraft till

Dagen:

Eleverna hämtas med traktor och täckt vagn vid busshållplatsen.

När eleverna fortfarande befinner sig på vagnen berättas om hur dagen ser ut, och annan praktisk information. Då kommer Gustav Wasa och hälsar välkommen, berättar om platsen och sätter sedan alla i arbete. Ämne: Svenska och Historia

Dela klassen i grupper

1. Eld - Ena eldgruppen börjar smida en gemensam sak till klassen, t.ex. en länk(kedja) som sedan kommande grupper fortsätter med. Ämne: Slöjd och Teknik

Andra eldgruppen gör något av följande: samlar in naturföremål att göra konstverk av (som kanske ställs ut på plats), inventerar vilka träd som finns inom ett givet område, gör utomhusmatematik, går en tipspromenad, hjälper till att starta en av eldarna inför lunchen. Ämne: Biologi, Teknik, Matematik

2. Vatten

Ena vattengruppen åker med båten uppströms för att se varifrån vattnet kommer och hur naturen ser ut och för att uppleva ett exempel på vad man kan använda kraft till. Ämne: Matematik, Geografi, Teknik.

Andra vattengruppen får en genomgång av kraftens historia, från vattenhjul till elkraft. En modell av ett vattenhjul där eleverna får fylla på vatten tas fram för detta ändamål. Ämne: Teknik
Gemensamt - ge exempel på vad man kan göra med kraft och krossa sten i stenkrossen.
Därefter transport med traktor till bussen eller egen hemfärd. Man får med sig programblad från föreningen om nästa Jädersbruksdagar samt den gemensamma smidessaken. Ämne: Svenska och Teknik

Lunch: Kolbullar som man får steka själv över öppen eld. Till det serveras salladen/ skurna rotfrukterna som man tagit med sig. Under lunchrasten ansvarar lärarna för eleverna och Jädersbruksvänner har tagit fram några olika lekar att leka. Ämne: Hem - och Konsumentkunskap, Idrott och hälsa

Efterarbete:

- Vad åt man förr? – Hem – och konsumentkunskap
- Vilka industrier finns i Arboga med koppling till Jädersbruk? - Samhällskunskap
- Vad visar skulpturen som står inne i Arboga? - Bild
- Vem var Gustav Wasa och vad gjorde han? - Historia
- Skriv, rita och berätta om din dag på Jädersbruk - Svenska

Pia Åkesson, Qvarnstensgruvan i Lungås, på uppdrag av ArbetSam.
Rapport Pedagogiskt projekt Arbetslivsmuseer som klassrum 2015